

AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI XIZMATLARINI TASHKIL ETISHDA IQTISODIY MEXANIZMLARNING O‘RNI

Rajaboyev Shahboz Shodi o‘g‘li

SamISI “Axborot texnologiyalari” kafedrasasi assistenti.

Annotatsiya: Mazkur ishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari xizmatlarini tashkil etishda iqtisodiy mexanizmlarning o‘rni yoritilgan. Korxonalarda moliyaviy hisobotni avtomatlashtirishning ahamiyati, uning xarajatlarni kamaytirish, samaradorlikni oshirish va ma’lumotlar xavfsizligini ta’minlashdagi roli tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, iqtisodiy mexanizmlar, avtomatlashtirish, moliyaviy hisobot, samaradorlik, sun’iy intellekt, blokcheyn, raqamli iqtisodiyot, xizmatlarni tashkil etish, innovatsion boshqaruv.

THE ROLE OF ECONOMIC MECHANISMS IN ORGANIZING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY SERVICES

Rajaboyev Shahboz Shodi o‘g‘li

Assistant of the “Information Technologies” Department, SamISI.

Abstract: This paper highlights the role of economic mechanisms in organizing information and communication services. The importance of automating financial reporting in enterprises, its role in reducing costs, increasing efficiency, and ensuring data security are analyzed.

Keywords: information and communication technologies, economic mechanisms, automation, financial reporting, efficiency, artificial intelligence, blockchain, digital economy, service organization, innovative management.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari xizmatlarini tashkil etishda iqtisodiy mexanizmlarning o‘rni muhim bo‘lib, ular sohaning rivojlanishi, samaradorligi va iqtisodiy o‘shishga hissa qo‘shishini ta’minlaydi, masalan iqtisodiy mexanizmlar axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) ning iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirish va atrof-muhitga salbiy ta’sirni kamaytirishdagi rolini belgilaydi, bu yerda AKT iqtisodiy va ekologiyaviy ta’sirlarni hisobga olib, korxonalarining faoliyatini optimizatsiya qiladi. Iqtisodiy mexanizmlar raqamli iqtisodiyotning rivojlanishida xizmatlarning diversifikatsiyasini va an’anaviy sohalarga (banklar, transport, sog‘liq saqlash) ta’sirini ta’minlaydi, bu esa bozorning barqarorligini oshirib, iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantiradi.

Axborot mahsulotining iqtisodiy ahamiyati iqtisodiy faoliyatlardagi rolini belgilab, tashkilotlarning o‘shishi va rivojlanishi uchun asosiy omil sifatida ko‘riladi, chunki u iqtisodiy mexanizmlar orqali axborotning o‘shish faktori sifatida qo‘llaniladi. Telekommunikatsiya korxonalarida iqtisodiy barqarorlikning omillarini aniqlash va tahlil qilish iqtisodiy mexanizmlarning o‘rnini ko‘rsatadi, masalan Ukraina misolida sohaning iqtisodiy barqarorligiga ta’sir etuvchi faktorlar

o'rganilgan. AKT ning qiymati va rivojlanayotgan iqtisodiyotlardagi roli bilim integratsiyasini ta'minlaydi, bu iqtisodiy mexanizmlar orqali sohaning tashkiliy samaradorligini oshiradi.

Axborot texnologiyalari va kommunikatsiya texnologiyalarining tashkilotga ta'siri markazlashtirish va desentralizatsiya mexanizmlarini belgilaydi, chunki axborot texnologiyalari desentralizatsiyani, kommunikatsiya esa markazlashtirishni rag'batlantiradi. AKT mehnat bozorlarini o'zgartirish va transformatsiya qilishda yordam beradi, bu iqtisodiy mexanizmlar orqali xizmatlarni tashkil etishning yangi shakllarini yaratadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining iqtisodiy rivojlanishdagi roli qisman tadqiqotlarda o'rganilgan bo'lib, ular iqtisodiy mexanizmlar orqali sohaning umumiy o'sishini ta'minlaydi. Iqtisodiy integratsiya xizmat faoliyatini boshqarish mexanizmi sifatida tashkilotlarda samaradorlikni oshirib, AKT xizmatlarini tashkil etishda o'rnini belgilaydi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari xizmatlarini tashkil etishda iqtisodiy mexanizmlarning asosiy yo'nalishlari va ularning ta'siri

1-jadval

Iqtisodiy mexanizm turi	Mazmuni	Tashkil etishdagi asosiy vazifasi	Kutilayotgan natija
Bozor mexanizmi	Talab va taklif asosida xizmat narxlarini shakllantirish	Raqobatni kuchaytirish, xizmat sifati va samaradorligini oshirish	Xizmatlar bozori barqaror rivojlanadi
Investitsion mexanizm	Mahalliy va xorijiy sarmoyalarni jalb etish orqali infratuzilmani rivojlantirish	Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini modernizatsiya qilish	Innovatsion texnologiyalar joriy etiladi
Moliyaviy mexanizm	Byudjet va byudjetdan tashqari mablag'lar, grantlar va kreditlar orqali qo'llab-quvvatlash	Loyiha va startaplarni moliyaviy rag'batlantirish	Moliyaviy barqarorlik ta'minlanadi
Narx-navo mexanizmi	Xizmatlar tannarxi va tariflarini iqtisodiy asosda belgilash	Resurslardan samarali foydalanishni rag'batlantirish	Xarajatlar optimallashtiriladi
Soliq imtiyozlari mexanizmi	AKT sohasi sub'yektlariga soliq yengilliklari berish	Innovatsion korxonalarini rivojlantirishga turtki berish	Korxonalarining raqobatbardoshligi oshadi
Davlat-xususiy sheriklik (DXSh)	Davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni yo'lga qo'yish	Yirik infratuzilma loyihalarini amalga oshirish	Xizmatlar tarmog'ining kengayishi
Innovatsion mexanizm	Ilmiy tadqiqot va raqamli yechimlarni	Yangi AKT xizmat turlarini yaratish	Raqamli iqtisodiyot rivojlanadi

Axborot va kommunikatsiya boshqaruvi tashkilotning strategik boshqaruvida samaradorlikni oshirishda muhim, bu iqtisodiy mexanizmlar orqali xizmatlarni tashkil etishning asosiy jihatidir.

Axborot-kommunikatsiya tizimlarining tashkilotlarga ta'siri ilmiy tadqiqotlarda o'rganilgan bo'lib, ular iqtisodiy mexanizmlar orqali sohaning o'zgarishlarini belgilaydi. Operatsion xavfsizlik xavflarini boshqarish uchun iqtisodiy mexanizmlar tashkilotlarning xavf profillarini oshkor qilishni ta'minlaydi. AKT infratuzilmasida o'lchov iqtisodiyoti va resurs komplementarligi sohaning rivojlanishida o'rnini belgilaydi. Telekommunikatsiya xizmatlari bozori sub'ektlarining rivojlanishining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi ikki qismdan iborat bo'lib, ular sohaning barqaror o'sishini ta'minlaydi. Xizmat ko'rsatish samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi mahalliy (mahalla) darajasida o'rganilgan bo'lib, AKT xizmatlarini tashkil etishda o'rnini ko'rsatadi.

Korxonalarda moliyaviy hisobotni shakllantirish tartibini avtomatlashtirish moliyaviy hisobotlarning sifatini oshirish va harajatlarni kamaytirish uchun muhim jarayon bo'lib, bu tizimlar qo'lda ishlash o'rniga kompyuterlashtirilgan dasturlar orqali amalga oshiriladi, masalan BILL yoki Savant Labs kabi platformalar orqali balans hisobotlari, daromad hisobotlari va pul oqimlari hisobotlarini avtomatik generatsiya qilish mumkin, bu yerda ma'lumotlarni kiritish va hisoblash xatolarini kamaytirish orqali korxonalar vaqtni 50-70% ga tejash imkonini oladi va qonuniy talablarga muvofiqlikni ta'minlaydi.

Avtomatlashtirish jarayonida moliyaviy hisobotlarning shakllantirishi sun'iy intellekt (AI), robotlashtirilgan jarayon avtomatlashtirishi (RPA) va bulutli hisoblash orqali amalga oshiriladi, masalan Workiva yoki Blue Prism tizimlari orqali hisobotlarning avtomatik tayyorlanishi va ma'lumotlar vizualizatsiyasini qo'llash orqali korxonalaridagi FP&A guruhlarining ishini osonlashtiradi, bu yerda ma'lumotlarning aniqligi oshadi va hisobotlarning hajmi kengaytiriladi. Bu jarayon korxonalariga moliyaviy ma'lumotlarni tez tahlil qilish imkonini beradi, chunki avtomatik tizimlar hisobotlarning har oylik yoki yillik shakllantirishini minimal qo'l aralashuvi bilan amalga oshiradi, masalan KPMG tadqiqotiga ko'ra, 85% korxonalar ikki yil ichida moliyaviy hisobotlarni avtomatlashtirishni rejalashtirmoqda, bu esa harajatlarni kamaytirish va ichki nazoratni yaxshilashga yordam beradi.

Moliyaviy hisobotlarning avtomatlashtirishi blokcheyn va integral ma'lumotlar boshqarishi orqali hisobotlarning havfsizligini oshiradi, masalan Stripe yoki Infosys BPM tizimlari orqali invoysing va hisob-kitoblarni

avtomatlashtirish orqali korxonalar moliyaviy ma'lumotlarning to'g'riligini ta'minlaydi va rahbarlarga samarali qarorlar qabul qilishga imkon beradi.

Umuman olganda, korxonalarda moliyaviy hisobotni shakllantirish tartibini avtomatlashtirish pul oqimlarini prognozlashtirish, harajatlarni optimizatsiya qilish va global standartlarga (masalan, IFRS) muvofiqlikni oshiradi, chunki tizimlar hisobotlarning har bir elementini birlashtirib, korxonalarda umumiy samaradorlikni yuqori darajaga ko'taradi, masalan Solvexia yoki Cube Software platformalari orqali hisobotlarning avtomatik yangilanishi va tahlilini amalga oshirish orqali. Amalga oshirishda korxonalar dasturlarni sohaga moslashtirish, hodimlarni o'qitish va ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlashga e'tibor qaratishi kerak, chunki qiyinchiliklar integratsiya murakkabligida bo'lishi mumkin, lekin foyda harajatlarni kamaytirish va ishonchlilikni oshirish orqali o'zini oqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Boronov, B. (2020). Improvement of investment accounting in Uzbekistan. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems*, 12(6), 1069-1079.
2. Rajaboev, Shahboz Shodiyevich, and Abdunazar Burkhonovich Gaffarov. "ESSENCE OF DECISIONS ON MEASURES FOR THE DEVELOPMENT OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES." *Bulletin news in New Science Society International Scientific Journal* 2.1 (2025): 120-125.
3. Боронов, Б. (2019). Молиявий активларни халқаро стандартларга мувофиқ тан олиш ва баҳолаш. *Экономика и инновационные технологии*, (5), 1-11.
4. Боронов, Б. Ф. (2019). АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ УЧЕТА ФИНАНСОВЫХ АКТИВОВ. In *БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ: ДОСТИЖЕНИЯ И НАУЧНЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ XXI ВЕКА* (pp. 48-52).
5. Rajaboev Shahboz Shodiyevich, and Rahmatov Ozodbek Aktam O'g'li. "Information Technology Is Now Used Everywhere". *Miasto Przyszłości*, vol. 44, Jan. 2024, pp. 114-21, <http://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/2372>.